

Művészet.

A TEKINTÉLYEK.

Hányszor halljuk az életben, hogy az emberek, különösen az idősebbek nagy sóhajtasok közepette emlegetik, hogy ma már semmi sem szent, a fiatalság senkit sem tisztel — a tekintélynek vége — hová fog romlani e miatt minden!

Annyszer hallottam efajta kijelentéseket még művész-emberektől is, annyszer láttam szomorú, rezignáló, vagy haragos arcát azoknak akik így beszéltek, hogy önkéntelenül gondolkozni kezdtem a hallottak felett.

Mi is az aminek mulását annyira siratják és igazán elpúszult az, no meg, hogy megérdemli-e azt a nagy siratást?

Mi is hát a tekintély, ami előtt szent tisztelettel és áhitattal kell leborulni? Mi a tekintély aminek elmulása romlást, pusztulást hoz maga után?

Az egyszerű polgári életben megértem a „tekintélyt”. Azaz azt a valakit, akinek hatalma van polgártársai felett, akitől félnek, vagy akinek nagy tudása és tehetsége előtt szájatátó bámulattal állanak azok akiknek semmi, vagy sokkal kisebb a tudásuk és a tehetségük és amellelt nem annyira ködös az agyvelejük, hogy ezt az értékbeli diferenciát ne vennék észre. Megértem, ha a nagy országcsalóra irigységgel, vegyes bámulattal és meghuntyázkodással tekint fel a kisebb gazember, meg az összes lehető tekintélyeket, akiket tradíció és egyéb emberi dolog tesz naggyá és embertársai előtt csodássá. Mindezeket megértem.

A képzőművészetekben is ilyesvalamiforma szerepe van a tekintélyeknek. Hiszen a művészek is csak emberek és azt tudom, hogy az embereknek bálványokra mindig szüksége volt és ha ők maguknak nem csináltak egyet, hát mindig akadt erősebb közöttük, ki reá

kényszerítette magát a föbbire. Már a durva kőkorszak embere is így volt vele és miért lenne másképp az emberi dolgokban annyira konservatív maradéka? Mert ez így természetes.

De hogy ez a természetes állapot az emberiség fejlődésére mindig hasznos lett volna, én nem hiszem! Sőt meggyőződése, hogy rengeteg kárral járt, legalább is időbeli kárral, mert mennyi enerzsia pazarlásáról beszél a történelem sok véres lapja. Mennyi keserűségről, szenvedésről, nyomorról és vérről, amit mindezért kellett az emberiségnek végig élni és tűrni, mert a maga teremtfette tekintélyek, a maga fölé emelt elvont és ugyancsak kézzelfogható bálványok vérrel, szenvedéssel tömték feneketlen gyomrukat és leküzdésük még több vérrel, szenvedéssel járt, mint felállításuk.

Mondom, hogy az emberiségnél a társadalomban megértem ezt a természetes folyamatot, hogy nem lehet másképp.

És épen így meg kell alkudnom azzal is, hogy az emberiség kiválasztottjainál is épen így van. Bárhogy szeretné is az emberben élő idealizmus, hogy másképp legyen. Mégis a művészek között, a művészetekben ép úgy állanak a bálványok.

Ezek egyrésről a divatos művészek, kiket primadonnaszerű tulajdonságaik tettek híressé és akiket egy sereg köpenyükbé kapaszkodó, náluknál gyengébb alak, hozsannát zengve, követett. Ezekhez csatlakoznak a magán és üzleti érdek által felfuvott értéktelen nagyságok is.

Másrésről az igazi nagy művészek s végtelen nagy zseniek. Vagy életükben vagy holtuk után. A szerint amint elég élelmes üzletemberek voltak, vagy pedig ügyetlenek és holtuk után fedezte fel őket mint alkalmas anyagot az élelmes üzleti spekuláció.

Az elsőknél nem érdemes szót vesztegetni. Ezeknek szereplése primadonna szereplés volt és lesz mindig. Vagy csak maguknak használ, vagy ha árt is, muló gyerekbetegség csupán. A nagy zseniek hatása pedig a művészet fejlődésére, eltekintve személyes érdekeiktől, mindig rengeteg időbeli kárt okozott.

Merész állításnak látszik, de voltaképpen még is igaz. Minden ilyen kimagasló nagy tekintély mint óriás bálványoszor nehezedett reá a kisebbekre és megteremtette az eklasztikusoknak, az utánzóknak szertelen hadát, akik által felállított bálványokat, mily nehezen tudták ledönteni, az új hitvallások hivei.

Nem kell erre más példa állításom igazolására, mint Michel Angelot és Rafael Santit követő majdnem két század művészet története.

A művészetben a szolgálai utánzóknak olyan óriás tömegét teremtetten meg ez az idő. Olyan ferde, hamis irányoknak lett okozója ez a két nagy zsenie; akiket csak hibáikban tudott követni a szolgálalkü maradék, érte csak meg belőlük ami hozzájuk közel állott, a gyengeséget. Csak a feltűrt a napnak bírta el a szemük és azt hirdették, hogy az maga a nap.

Így volt és így van ez ma is. Mindenkit ki önmagából merítve önmaga nagy egyénisége folytán emelkedett a többiek fölé, egy sereg gyenge gerincű követi. Hirdetve mint apostolok az egyedül üdvözítő tant, a meg nem értett, a fel nem fogott nagy művészek legnagyobb részben hibáiból álló rendszert. A tudományos izü recepteken felépült, összetakolt valami csodát. A gyengék, a körülményekkel szükségből megalkudók zengik a hozsannát és utánóznak lenézve maguk körül mindent és mindenki mást.

Hogy a koncert még teljesebb legyen, jön egy csomó úgynevezett kritikus. Nagy műértők. Holtak csontjain rágódók. Kik vakabban járnak a művészet szent berkeiben mint az igazán vakok, mert hamisan, elferdítve látnak. Műkritikussá lettek azért, mert így könnyű a megélhetés, mert nem sok kell hozzá, csak egy kis ügyesség. El kell olvasni egy csomó könyvet, bevágni egy pár bombasztot, műszót és meglesni, hogy milyen himnusz zeng a dicsérő kórus.

Akkor aztán mindezekből egy kis ügyességgel elkészül a kritika, sőt egy csomó könyv; aminek eredményeképpen azután a kritikus egyetemi tanár stb. lesz és olyan tudományos ábrázattal hirdeti amit össze eszkábált, hogy végül maga is komolyan elhiszi és bolonddá teszi vele a népet és egy csomó ifjú művészt egyaránt.

Ebből a végokában a tekintélyek által okozta komédiából haszna csupán a gyengéknek, no meg a kritikusoknak van, maga a művészet csak károsodik.

Igaz, hogy a kár a művészetnek szempontjából csak idővesztés, mert maga a művészet, minden tévelygés dacára, feltartóztatlanul fejlődik és előbb vagy utóbb eléri azt, amit természetéből kifolyólag elérnie kell.

Az is igaz, hogy minden művészet, legyen az a legszélsőbb, legyen az jelen hatásában tán a legrombolóbb is, a legdicsértebb vagy legjobban szidott, mind egy-egy követ hord annak a szentélynek építéséhez, aminek művészet a neve.

A szentély fel fog épülni és mint az emberi szellemnek legnagyobb alkotása tanúságot fog tenni arról, hogy az emberben kis és nagy komédiás, vétkei és alacsonyysága mellett isteni szellem élt. Ezért nem volna baj, ha a tekintélyek kora lejárt volna, mert voltak-e, vannak-e tekintélyek, kik egyéni szereplésükkel egész falakat építettek fel, amit utánzóik bontogatni kezdenek és elferdítenek vagy nincsenek már tekintélyek az mind egyre megy.

Minden idő kezdése csupán és legfeljebb egyes művészeknek kiknek nem jut, vagy nem kell szerep a komédiában a szerencsétlensége csak, hogy nem jutnak éltükben a megillető elismeréshez, holtuk után úgy is kiássa őket az üzlet érdeke.

Egyes embereknek, százaknak vagy ezreknek a tragédiája ez csupán. Főlösképpen áldozat ugyan, de az emberiség mit sem ért el még áldozatok nélkül.

Ezeket sajnálhatjuk, de a felett, hogy nincsenek ma tekintélyek, sohase búsuljunk! Mert ép úgy vannak, mint voltak régen. Csak hogy most már a divat, a régít akár csak az asszonyi köntösben a voltát, kinevetni illik és

új bálványokat emel magának az ember, hogy legyen tovább mit cipelnie. Az új bálvány néha fenséges, néha a vad ember fetise, de bálvány és a templomban a helye.

Vannak istentagadók is, ezeknél a tekintély, a szentély-szobra ideig-óráig legalább a nyilvánosság előtt elmarad, de aztán ők is megtérnek és felállítják a maguk bálvány-szobrát, megjelennek az ő papjaik is (a kritikusok) és füstöt csinálnak többé-kevésbé jószagu füstölővel.

A bálványok, a tekintélyek, ne féljünk megmaradnak. Csak nyitott szemmel nézzünk szét, ott találjuk őket még a bálványrombolók táborában is. Sőt néha le se rontják, csak farkábbra mázolják és reá fogják, hogy egészen más. Majd elveszti egyéniségét és mint dogma él tovább, de így is él. Igaz, hogy néha a

raktárba is kerülnek, hogy helyt adjanak másnak. De hát baj az?! Nem, nem az, mert a lényeg mindegyiknél egy. Legalább is kicsi a változás, az eltérés közöttük, mert a végletek egymás mellé kerülnek.

Nem, ne sirassuk őket, nem múltak el, itt vannak közöttünk és itt is fognak maradni mindörökké, ha néha kevesebb napfényben, ragyogásban van is egyeseknek közülök része. Az ember csak ember marad, mégha művész is és az emberek nagy tömege vezető, tekintély nélkül nem tudott megélni sem most, sem soha.

Egyesek, a kiválók el lesznek és voltak nélküle, hogy aztán ők maguk váljanak azokká. Az ember sorsa, hogy vezessék, hogy terhet cipeljen, nem önállóságra termett.

Beödi Balogh Gábor.

